

Επιχείρηση «σοκ και δέος» στα ΑΕΙ

Γιώργος Δουράκης

Παρακολουθώντας τις απόψεις που διατυπώνονται για τις επικείμενες αλλαγές στην ανώτατη Παιδεία, βλέπουμε να διαμορφώνονται δύο ευδιάκριτα πεδία διαφωνίας. Το πρώτο έχει να κάνει με το βάθος και την εμβέλεια της προτεινόμενης μεταρρύθμισης και το δεύτερο με το περιεχόμενο και την κατεύθυνσή της. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι είναι η πρώτη φορά που σύσσωμη η ακαδημαϊκή κοινότητα αναγνωρίζει την ανάγκη να υπάρξουν σημαντικές αλλαγές. Ως εκ τούτου είναι ακατανόητη η εμμονή ορισμένων να κάνουν λόγο για μετωπική σύγκρουση μεταρρυθμιστών-αντιμεταρρυθμιστών. Ο ισχυρισμός ότι πρόκειται για ακόμη μία μάχη του φωτός εναντίον του σκότους είναι ευτελής και υστερόβουλος. Αποβλέπει στην πόλωση και στον αποπροσανατολισμό για να αποτραπεί η ουσιαστική επιχειρηματολογία.

Αυτό που προξενεί κατάπληξη ευθύς εξαρχής είναι ότι το νομοσχέδιο επιχειρεί να ανατρέψει εκ βάθρων τη δομή και τις διαδικασίες με τις οποίες διοικείται το ελληνικό Πανεπιστήμιο. Πρόκειται για ένα άκρως ριζοσπαστικό κείμενο που φαίνεται να εμπνέεται από την ιδέα της ρήξης και της ασυνέχειας που εισήγαγε στον χώρο των οργανώσεων το κίνημα της δομικής ανασυγκρότησης των επιχειρήσεων. Η θεωρία αυτή αντιμετωπίζει τη ριζική αναδιοργάνωση ως αμιγώς τεχνοκρατικό εγχείρημα. Το μήνυμά της είναι εξαιρετικά απλό (και επικίνδυνο). Για να αναπλάσεις έναν προβληματικό οργανισμό πάρε ένα λευκό κομμάτι χαρτί και σχεδιάσε τον από την αρχή, από μηδενική βάση, με μοναδικό γνώμονα την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ψηφιακής τεχνολογίας. Ξέχνα την ιστορία, την παράδοση και το ανθρώπινο δυναμικό του. Αλλάξε εκ βάθρων τη δομή και τις διαδικασίες του. Και αν συναντήσεις αντιστάσεις, εφάρμοσε πολιτική πυγμής.

Πολύ γρήγορα αποδείχθηκε ότι πρόκειται για θεωρητική πομφόλυγα του συρμού που λάνσαραν κάποιοι ευφρείς γκουρού του μάνατζμεντ για να πλουτίσουν. Οι σώφρονες και σοβαροί μεταρρυθμιστές παρέμειναν προσηλωμένοι στην ιδέα ότι η αναδιοργάνωση και ο εκσυγχρονισμός είναι πάντοτε θέμα στοχευμένων βελτιωτικών αλλαγών. Οτι η παράδοση και η ιστορία ενός οργανισμού έχουν πολύ μεγάλη σημασία και δεν πρέπει να αγνοούνται. Και το κυριότερο; Οτι ακόμη και οι πιο μικρές αλλαγές προϋποθέτουν ευρεία συναίνεση του ανθρώπινου δυναμικού, γιατί αυτό παράγει έργο και όχι οι δομές και οι διαδικασίες. Είναι κάτι που γνωρίζει και ο τελευταίος μάνατζερ, όπως άλλωστε και ο επικοινωνιακά ανεξάντλητος δήμαρχος Θεσσαλονίκης, ο οποίος για να δικαιολογήσει τη μνημειώδη ανικανότητά του να μαζέψει τα σκουπίδια δήλωσε ότι χρειάζεται απαραίτητως συναίνεση. Αν όμως απαιτείται συναίνεση για να μαζέψεις τα σκουπίδια, κατά μείζονα λόγο απαιτείται συναίνεση για να εκσυγχρονίσεις το Πανεπιστήμιο. Τίθεται επομένως το ερώτημα γιατί χάθηκε η ιστορική ευκαιρία μιας συνετής και δημιουργικής μεταρρύθμισης, με την οποία σχεδόν όλοι συμφωνούν. Γιατί αντ' αυτής επελέγη το επαναστατικό άλμα στο κενό και η μετωπική σύγκρουση; Η απάντηση σχετίζεται με τη δεινή δημοσιονομική κατάσταση της χώρας. Το κράτος ενδιαφέρεται να απαλλαγεί από τη χρηματοδότηση των δημόσιων αγαθών. Γι' αυτό αποφάσισε να προχωρήσει στον αγοραίο εκσυγχρονισμό του δημόσιου Πανεπιστημίου.

Η συγκυρία είναι ιδανική («ή τώρα ή ποτέ» δηλώνει η υπουργός) και η συνταγή γνωστή. Με μια στρατηγική «σοκ και δέος» γαρνιρισμένη με λυσσαλέα δυσφήμιση της «συντεχνίας» των πανεπιστημιακών, ενεργοποιείς τον γνωστό μηχανισμό κοινωνικού κανιβαλισμού, αδρανοποιείς τα μωδιασμένα αντανάκλαστικά των ενεργών πολιτών και κατατροπώνεις τον αντίπαλο. Έτσι δημιουργείς το νέο Πανεπιστήμιο. Με εξαιρετικά συγκεντρωτικές δομές και διορισμένα μέλη στα καίρια πόστα διοίκησης. Με λιγότερη δημοκρατία και περισσότερο διευθυντικό δικαίωμα, για να γίνει πιο «αποτελεσματικό». Αλλά με ποια κριτήρια θα επιλέγονται οι «άριστοι», τον δρόμο των οποίων φράζουν σήμερα οι τρισκατάρατες δημοκρατικές διαδικασίες; Μα, με βάση τις διοικητικές ικανότητες, δηλαδή το πόσο

συνεργάσιμοι είναι, και κυρίως την ικανότητα να αντλούν χρήματα από ιδιωτικές πηγές (fund raising). Χαρακτηριστικό πόστο που αντανάκλα την αυταρχική διοικητική φιλοσοφία του νέου Πανεπιστημίου είναι αυτό του κοσμήτορα, ο οποίος θυμίζει κομισάριο του Πολιτμπρό. Θα μπορεί εν κρυπτώ και παραβύστω να ασκεί απόλυτο κομματικό και ιδεολογικό έλεγχο στην πρόσληψη και εξέλιξη των μελών ΔΕΠ.

Μερικοί θεωρούν ότι δεν υπάρχει τίποτε μεμπτό στον αγοραίο εκσυγχρονισμό και στη χρηματοδότηση της έρευνας από ιδιωτικές πηγές. Το πρόβλημα όμως δεν είναι τα χρήματα αυτά καθαυτά, αλλά οι όροι που συνοδεύουν τη χρηματοδότηση. Το κακό με τα ξένα πανεπιστήμια έχει παραγίνει. Πρόσφατο δημοσίευμα των «New York Times» αποκαλύπτει ότι μεγάλοι επιχειρησιακοί όμιλοι καθορίζουν, ελέγχουν και καθοδηγούν στενά την επιστημονική έρευνα με χρηματοδοτικές συμφωνίες που συνάπτουν με τα πανεπιστήμια. Αυτό πλήττει ευθέως το κύρος και την αξιοπιστία της επιστήμης. Το κοινό δεν εμπιστεύεται πια τις επιστημονικές έρευνες, επειδή αντιλαμβάνεται ότι γίνονται κατά παραγγελία και εξυπηρετούν επιχειρηματικά συμφέροντα. Κάτι ανάλογο θα συμβεί και εδώ. Διότι το άνοιγμα στην αγορά δεν απευθύνεται ούτε «στον τελευταίο ταβερνιάρη» ούτε «στων Ελλήνων τις κοινότητες». Αν δούμε ποιοι έλληνες επιχειρηματίες χρηματοδοτούν σήμερα έδρες σε μεγάλα ξένα πανεπιστήμια ή ελληνικά ιδιωτικά και σε ποιο αντικείμενο, θα αντιληφθούμε ότι πρόκειται για εκκολαπτόμενους θυλάκους αθέμιτης διαπλοκής.

Είναι εξαιρετικά λυπηρό και επικίνδυνο να καταργούνται δημοκρατικές διαδικασίες με το εσφαλμένο σκεπτικό ότι η πολλή δημοκρατία εμποδίζει την πρόοδο, ενώ οι συγκεντρωτικές και αυταρχικές δομές είναι πιο αποτελεσματικές. Μήπως εν τοιαύτη περιπτώσει είναι καιρός οι δυτικές κοινωνίες να απαρνηθούν τη δημοκρατία και να υιοθετήσουν το ασυγκρίτως αποτελεσματικότερο μονοκομματικό μοντέλο της Κίνας; Οχι βέβαια. Η δημοκρατία είναι υπέρτατη (αυτ)αξία. Οι κοινωνίες ή θεσμοί όπως το Πανεπιστήμιο δεν είναι επιχειρήσεις για να διοικούνται με διευθυντικό δικαίωμα. Αν έχουν «κατ' επίφασιν δημοκρατία», τότε προσπαθούν να τη βελτιώσουν, όχι να την καταργήσουν.

Ο κ. Γιώργος Δουράκης είναι επίκουρος καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ.